

Розділ 20. Реалізація і тлумачення Конституції України

Проблема реалізації і тлумачення конституційних норм має велике теоретичне і практичне значення. Політико-правовий аспект значущості реалізації і тлумачення Конституції України полягає насамперед у тому, щоб забезпечити здійснення основних прав і свобод людини й громадянина, поступальний розвиток суспільства на демократичних засадах, взаємодію влад у режимі злагоди, консенсусу тощо. Адже конституція, як зазначав свого часу Президент США (1797—1801) Джон Адаме, "є прапором, опорою та об'єднуючим началом лише після того, як її зрозуміли, ухвалили і по-любили...".

Перш ніж висвітлювати питання реалізації і тлумачення Конституції України, розглянемо загальніші питання реалізації норм права і тлумачення норм права.

Реалізація права — це процес втілення правових приписів у поведінку суб'єктів права.

До форм реалізації права належать:

- дотримання норм права;
- виконання норм права;
- використання норм права;
- застосування норм права.

Дотримання норм права є такою формою їх реалізації, яка полягає в утриманні суб'єкта права від здійснення заборонених правом дій чи діянь.

Іншими словами, це пасивна форма поведінки суб'єкта права. Прикладом може бути правовий припис, який зобов'язує громадян не порушувати правила дорожнього руху.

Виконання норм права — це така форма їх реалізації, яка вимагає активної поведінки суб'єкта права щодо здійснення покладених на нього обов'язків. Так, згідно з трудовим законодавством адміністрація підприємств, організацій зобов'язана надавати всім робітникам і службовцям щорічні відпустки зі збереженням місця роботи (посади) і середнього заробітку.

Використання норм права означає таку форму їх реалізації, коли учасники правовідносин на власний розсуд реалізують належні їм права. Прикладом такої форми реалізації права є право на освіту, яке реалізується суб'єктами права.

Застосування норм права — це форма їх реалізації, здійснена державою через відповідні органи стосовно конкретних випадків життя. Наприклад, у відповідності до норм кримінального права суд виносить вирок підсудному за скоєний ним злочин.

Тлумачення норм права — це діяльність органів, організацій, окремих громадян, спрямована на з'ясування і роз'яснення значення та змісту загальнообов'язкової волі законодавця, вираженої в нормах права. Мета тлумачення норм права полягає у

правильному застосуванні приписів, що містяться в них, для конкретних випадків. Ця стадія застосування права характеризується тим, що вже виявлено факти, які потребують юридичної кваліфікації. Види тлумачення класифікуються на різних підставах. За юридичною силою, наприклад, тлумачення поділяється на офіційне та неофіційне. До різновидів офіційного тлумачення належать автентичне, нормативне, казуальне, а до різновидів неофіційного тлумачення — доктринальне і поточне. За об'єктом тлумачення норм права розрізняють буквально, обмежувальне та надто поширене тлумачення, за прийомами тлумачення — граматичне, логічне, систематичне та історичне.

В українській правовій літературі багато уваги питанням реалізації Конституції України приділяють, зокрема, доктор юридичних наук, професор, дійсний член Української Академії політичних наук, член-кореспондент Академії правових наук України, суддя Конституційного Суду України М. І. Козюбра та доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент Академії правових наук України Ю. М. Тодика.

Про характер конституції тієї чи іншої країни, у тому числі й України, не можна доходити висновку лише з того, що в ній закріплено, тобто на підставі ознайомлення з її текстом.

Будь-яка оцінка конституції має базуватися також на тому, як її положення реалізуються в суспільних відносинах. (Про конституції за часів Радянського Союзу чи не в один голос всі говорили, що вони найдемократичніші у світі. І справді, тексти цих конституцій були добре вписані. А нині більшість вчених на всіх континентах стверджують, що в Радянському Союзі був не демократичний, а тоталітарний, авторитарний режим.)

Саме ступінь реалізації положень конституції, тобто введення їх у практику повсякденної діяльності державних органів, громадських організацій і об'єднань, посадових осіб і громадян, є головним показником її реальності. Стосовно цього можна стверджувати, що реалізація Конституції України (як і конституції будь-якої держави) становить спосіб (форму) її фактичного існування, реального буття.

Механізм реалізації конституції (за М. І. Козюброю) включає три аспекти: спеціально-юридичний, соціологічний і соціально-психологічний.

Перший з них, соціально-юридичний, охоплює весь юридичний інструментарій, за допомогою якого забезпечується здійснення конституції, переведення її нормативних положень у правомірну поведінку людей: норми поточного законодавства, конкретизуючі положення конституції, процесуальні акти, юридичні факти, правовідносини, акти реалізації конституції, засоби її охорони.

Другий, соціологічний, аспект передбачає аналіз соціальних чинників та умов, що впливають на процес реалізації конституційних положень. У свою чергу, у ньому вирізняються політичні, економічні та інші моменти.

Третій, соціально-психологічний, аспект розкриває значення для реалізації конституції внутрішніх якостей людей — учасників суспільних відносин: їх оцінок, установок, настроїв, почуттів тощо.

Усі зазначені аспекти на практиці нерозривно взаємопов'язані, становлячи єдине ціле — механізм дії конституції.

Механізм реалізації конституції (за Ю. М. Тодикою) складається з двох елементів: нормативного та інституційного (структури, за допомогою яких суб'єктами правовідносин створюються умови для реалізації конституційних норм). Екологічні, політичні, соціально-психологічні та інші фактори вчений розглядає як соціальне середовище, ті

реальні умови, які впливають на здійснення конституційних норм і відповідно не можуть подаватись як окремий елемент.

Нормативний блок механізму реалізації Конституції має вирішальне значення і передбачає здійснення конституційних норм у державно-правових та інших правовідносинах, тобто дотримання, виконання, використання і застосування конституційних норм.

Дотримання конституційних норм — це така форма їх реалізації, коли громадяни, державні органи, юридичні особи утримуються від здійснення заборонених Конституцією дій.

Так, стаття 68 Конституції України встановлює, що "кожен зобов'язаний неухильно додержуватися Конституції України та законів України". Це пасивна форма поведінки суб'єктів правовідносин.

Вимога дотримання конституційних норм адресована всім суб'єктам права: органам державної влади, органам місцевого самоврядування, посадовим особам, громадянам та їх об'єднанням, іноземцям і особам без громадянства, які перебувають на території України, державі як суб'єкту міжнародних відносин. І при цьому така вимога стосується всіх видів державної діяльності, а також поведінки фізичних осіб. Вона пронизує зміст особистісної поведінки всіх суб'єктів права при реалізації конституційних установок. Так, на громадян України, інших осіб частиною першою статті 68 Конституції України покладається обов'язок дотримуватися Конституції і законів України. Отже, це не якийсь конкретний обов'язок, який можна "прив'язати" до тієї чи іншої соціальної практики, а узагальнюючий принцип і узагальнюючий обов'язок, який упереджує всі інші конституційні обов'язки, а також права і свободи людини й громадянина.

Виконання конституційних норм — це активна поведінка суб'єктів правовідносин, яка вимагається конституційною нормою і спрямована на досягнення поставленої в ній мети.

Конституційні норми виконуються громадянами у процесі їх життєдіяльності як суб'єктами різноманітних правовідносин, у тому числі й державно-правових. Виконання державними органами конституційних норм відбувається при реалізації ними своєї компетенції (прийняття законодавчих та інших нормативно-правових актів, здійснення контролю, прийняття управлінських рішень, здійснення правосуддя, а також здійснення прокуратурою представництва інтересів громадянина або держави в суді у визначених законом випадках тощо).

У Конституції України встановлено такі вимоги до її виконання:

- усі суб'єкти права повинні виконувати Конституцію України і закони України;
- Українська держава зобов'язана виконувати міжнародні договори, якщо вони ратифіковані Верховною Радою України;
- громадяни України повинні виконувати свої обов'язки.

Виконання конституційних норм на відміну від їх дотримання передбачає не пасивну, а активну поведінку, зрозуміло, що в обох цих випадках у межах конституційних приписів.

Використання конституційних норм — це форма реалізації цих норм уповноваженими суб'єктами шляхом здійснення наданих їм суб'єктивних прав у вигляді дозволів чи повноважень.

При цьому дозволи суб'єкт реалізує на власне бачення і власними діями. Наприклад, у конституційних нормах закладена можливість громадянина брати участь чи не брати участі у виборчій кампанії, оскільки вибори в нашій країні вільні й ніхто нікого не має права примушувати брати в них участь.

Використання конституційних норм як форма реалізації Конституції України виявляється в тому, що суб'єкти державно-правових відносин на власний розсуд застосовують надані їм права.

У багатьох випадках законодавець ототожнює поняття використання прав і свобод зі здійсненням прав і свобод. Так, у частині першій статті 34 Конституції України зафіксовано: "Кожному гарантується право на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань", а в частині третій цієї статті проголошується, що "здійснення цих прав може бути обмежене законом в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я населення, для захисту репутації або прав інших людей, для запобігання розголошенню інформації, одержаної конфіденційно, або для підтримання авторитету і неупередженості правосуддя".

Ця та інші конституційні норми виходять з того, що, закріплюючи за громадянами та іншими особами відповідні права, необхідно враховувати інтереси суспільства і держави, права інших громадян. Власне Конституція України встановлює такі критерії використання громадянами проголошених нею прав і свобод:

- використання прав і свобод повинно здійснюватись у певній відповідності до їх соціального та юридичного змісту;
- Конституція вимагає дотримання цільового призначення прав і свобод громадян;
- використання прав і свобод не повинно призводити до невиконання обов'язків;
- якщо використання прав і свобод як попередньої умови передбачає виконання обов'язків, то сама ця форма правореалізаційного процесу може виникнути тільки за наявності цієї умови. Дотримання, виконання і використання конституційних норм становлять форми безпосередньої реалізації Конституції України, оскільки реалізуються шляхом безпосередніх дій суб'єктів правовідносин.

Іншу правову модель має така форма реалізації Конституції України, як правозастосування.

Застосування конституційних норм — це владна організуюча діяльність державних та інших органів, осіб, яка має на меті забезпечити адресатам цих норм реалізацію належних їм прав і обов'язків, а також гарантувати контроль за цим процесом.

Застосування конституційних норм як форма реалізації Конституції України передбачається у правозастосовчій діяльності органів державної влади — державних структур і посадових осіб, але тільки в межах наданих їм повноважень.

Суб'єктами застосування конституційних норм є держава, органи державної влади і місцевого самоврядування, прокуратура, посадові особи. Конституційні норми застосовуються також трудовими колективами, зборами громадян, виборцями, тобто громадянами, які фігурують в особливій державно-правовій якості. Суб'єктами застосування конституційно-правових норм можуть бути громадські об'єднання в особі своїх органів. При цьому зауважимо, що правозастосовча діяльність деяких з цих суб'єктів здійснюється за делегуванням держави та її органів.

Нормативний блок механізму реалізації Конституції України передбачає можливість як безпосереднього застосування її норм, так і опосередкованого, тобто через норми галузевого законодавства.

На механізм реалізації норм Конституції України впливає характер їх закріплення безпосередньо в Конституції України. У ній, як відомо, містяться норми з чітко визначеними суб'єктивними правами та юридичними обов'язками суб'єктів правовідносин

(державні органи, громадські організації, фізичні особи). Норми можуть бути здійснені примусово і захищені в судовому порядку. Це юридичні норми у їх традиційному розумінні; за характером впливу на поведінку людей їх поділяють на такі, що уповноважують, зобов'язують і забороняють, у тому числі такі, що потребують деталізації в поточному законодавстві, і такі, що не потребують її.

Важливим елементом механізму реалізації конституційних норм є інституційний блок, який охоплює систему державних органів, що забезпечують умови для здійснення цих норм різними суб'єктами права, у тому числі й іншими державними органами. Ці умови створюються через забезпечення законності та правопорядку, за яких тільки й можлива нормальна реалізація громадянами, іншими суб'єктами правовідносин конституційних норм і захист за допомогою державних структур прав та законних інтересів суб'єктів права, відновлення порушеного права. Йдеться про такі державні структури, як Верховна Рада України, Президент України, Кабінет Міністрів України, Конституційний Суд України, органи суду і прокуратури, міністерства та відомства, Уповноважений Верховної Ради України з прав людини, місцеві органи виконавчої влади, а також органи місцевого самоврядування.

На реалізацію норм Конституції України суттєво впливають соціально-економічні, політичні та організаційні фактори, рівень правової культури населення, посадових осіб державного апарату, історичний етап розвитку держави і суспільства тощо. Ця багато-факторна модель доволі складна і не завжди можна чітко визначити, який із факторів тією чи іншою мірою впливає на реалізацію конституційних норм, але їх обов'язково слід враховувати з позицій як розвитку конституціоналізму, так і становлення правової системи держави.

Необхідно зважати й на те, що міцність демократії визначається не тільки наявністю конституції, яка відповідає високим стандартам чи існуючим у суспільстві настроям, а й фактичним досягненням і юридичним закріпленням справжнього балансу інтересів різних прошарків суспільства, груп населення.

Принагідно зауважимо, що якою б оптимальною не була існуюча в державі система права, вона не може попередити суперечності між нормами, що називаються у праві колізіями. Юридичні колізії— це розбіжності або суперечності між окремими нормативно-правовими актами, що регулюють одні й ті самі чи суміжні суспільні відносини, а також виникають у процесі правопорушення і здійснення компетентними органами і посадовими особами своїх повноважень. Колізії породжують конфлікти і конституційні кризи, що небажано для держави, суспільства, громадянина. Юридичні колізії поділяються на чотири групи:

- колізії між нормативними актами і окремими правовими нормами;
- колізії у правотворчості (відсутність чіткої системи, дублювання, видання взаємовиключних актів);
- колізії у правозастосуванні (розбіжності у практичній реалізації одних і тих самих приписів);
- колізії повноважень і статусу державних органів, посадових осіб, інших владних структур.

До способів вирішення колізій належать тлумачення; прийняття нового акта; скасування старого акта; внесення змін, доповнень і уточнень до чинного акта; судовий (у тому числі господарським судом), адміністративний розгляд; систематизація законодавства; гармонізація юридичних норм; переговорний процес; створення

погоджувальних комісій; конституційне правосуддя.

Детальніше розглянемо такий спосіб вирішення колізій, як тлумачення.

Розрізняють поняття "тлумачення конституції" і "тлумачення законів". Взагалі під тлумаченням розуміють оформлені спеціальним актом роз'яснення положень нормативно-правових актів у разі виявлення в них нечіткостей (невиразностей), помилок і суперечностей практики їх застосування.

Тлумачення Конституції України — особливий вид правової діяльності Конституційного Суду України, спрямований на охорону Основного Закону, забезпечення стабільності конституційного ладу, гарантування прав людини і громадянина, усіх форм реалізації права, попередження всіх видів правопорушень.

Наведене поняття тлумачення є видом правової діяльності високого юридичного рівня, оскільки акти тлумачення Конституції України і законів України мають силу останніх. Конституційне тлумачення має офіційний характер, виходить від компетентного державного органу, який має право здійснювати його, закріплено як окреме повноваження Конституційного Суду України, що реалізується шляхом прийняття в порядку особливого розгляду рішення про тлумачення конституційної норми. Тлумачення Конституції України означає і роз'яснення, і розкриття конституційної норми. Воно є засобом вирішення і попередження юридичних колізій.

Статтею 150 Конституції України зафіксовано спеціальне право здійснювати тлумачення Конституції України і законів України тільки Конституційним Судом України. Конституція України позбавляє будь-які державні органи, за винятком Конституційного Суду України, можливості офіційного тлумачення Основного Закону. Це пов'язано насамперед зі встановленням системи стримувань і противаг, коли згідно з принципом поділу влади, проголошеним статтею 6 Конституції України, ані законодавча, ані виконавча гілки державної влади не можуть під маркою тлумачення Конституції встановлювати вигідні для них правові норми. Довіру щодо цього має виключно Конституційний Суд України. Однак і він не може з власної ініціативи здійснювати тлумачення Конституції України, оскільки в Законі України "Про Конституційний Суд України" чітко визначено суб'єктів права на конституційне подання і конституційне звернення щодо офіційного тлумачення Конституції України і законів України.

Конституційне тлумачення може бути як нормативним, так і казуальним. Найчастіше застосовується казуальне тлумачення, оскільки йдеться переважно про запити компетентних органів і осіб стосовно відповідності Конституції України законів, інших нормативно-правових актів, і норми Конституції тлумачаться стосовно конкретної ситуації. Якщо ж є прямий запит щодо тлумачення відповідних конституційних норм, то в цьому разі застосовується нормативне конституційне тлумачення. Казуальне тлумачення застосовується тоді, коли Конституційний Суд України виносить такі рішення:

- щодо спорів про компетенцію;
- щодо скарг на порушення конституційних прав і свобод громадян;
- щодо запитів судів відносно конституційності застосованих законів чи таких, що підлягають застосуванню в конкретній справі.

Нормативне тлумачення застосовується насамперед тоді, коли виявляються розбіжності в розумінні конституційних норм вищим органом державної влади, виникають конфлікти, усталюється різна практика. Нормативне і казуальне тлумачення різняться тим, що перше поширюється на значну кількість випадків, а друге — на казус, який став предметом розгляду.

Тлумачення конституційних норм здійснюється не довільно, а згідно з чітко визначеними процедурами. При цьому використовують апробовані практикою способи тлумачення: граматичний, історико-політичний (історичний), системний, логічний, телеологічний (цільовий).

Офіційне тлумачення Конституції України і законів України означає діяльність Конституційного Суду України в межах законодавчо встановлених процедур за допомогою апробованих наукою і практикою прийомів та способів подолання невизначеності розуміння Конституції України і законів України у формі нормативної чи казуальної інтерпретації з метою забезпечення конституційної законності та конституційного правопорядку.

Тлумачення конституції об'єктивно необхідно з кількох причин. По-перше, воно є стадією реалізації конституційних норм. По-друге, конституція як особливий нормативно-правовий документ розрахована на тривале і стабільне функціонування.

У літературі з конституційного права, серед наукової громадськості, політичної еліти існувало й існує неоднозначне ставлення до факту наділення органів конституційної юрисдикції правом офіційно тлумачити Конституцію України та закони України.

Незважаючи на те, що питання щодо тлумачення Конституції України та законів України вирішено однозначно, оскільки стаття 150 Конституції України та стаття 13 Закону України "Про Конституційний Суд України" однозначно встановлюють, що офіційне тлумачення Конституції України та законів України належить до повноважень Конституційного Суду України, проблема тлумачення Конституції України і законів України продовжує непокоїти багатьох народних депутатів України.

У сучасному цивілізованому світі, зокрема в Європі, тлумачення конституції є прерогативою конституційних судів, а у країнах, де таких судів немає, питання конституційного контролю вирішують суди загальної юрисдикції. Право тлумачення законів в окремих країнах Європи закріплено за парламентами (наприклад, у Греції, Швеції та ін.). Але якщо при цьому виникає спір, то він вирішується в судовому порядку. А надто, якщо спір виникає, наприклад, між законодавчим та виконавчим органами. Адже законодавча влада має власні засоби впливу за умови, на її думку, неправильного розтлумачення якогось терміну або неправильного його тлумачення певним органом. До цих засобів впливу належать внесення змін до того чи іншого закону, запровадження нових термінів, зрозуміліших для тих, хто їх застосовує, та ін.

Варто, однак, зауважити, що в багатьох країнах СНД та Балтії тлумачення конституції та законів входить до компетенції парламентів.

Закріплення за Конституційним Судом України права офіційного тлумачення Конституції України, на наш погляд, цілком виправдане, оскільки відповідає реалізації конституційного принципу поділу влади і світовій практиці конституціоналізму.

Тлумачення Конституції України і законів України Верховною Радою України в період після прийняття Основного Закону і до утворення Конституційного Суду України не є прикладом достеменного слідування конституції. Ідея монопольного тлумачення конституції і законів тільки парламентом, на думку багатьох вче-них-юристів і практиків, не бездоганна з позицій як теорії, так і світового конституційного досвіду, які свідчать, що надання спеціальним органам конституційної юрисдикції права офіційно і обов'язково тлумачити конституцію ґрунтується насамперед на принципі: "Ніхто не може бути суддею у власному домі". Воно виправдане й тоді, коли конституція приймається не парламентом, а іншими органами (на референдумі, установчих зборах), оскільки судове

тлумачення завжди має перевагу над тлумаченням, здійснюваним політичним органом, зокрема парламентом.

Безумовно, парламент може тлумачити прийняту ним конституцію. Проте таке тлумачення не буде обов'язковим.

Конституційне тлумачення є особливим видом діяльності Конституційного Суду України, що спрямований на охорону Основного Закону, прав і свобод особи, забезпечення конституційної законності, попередження правопорушень. Підставою виокремлення саме конституційного тлумачення є його об'єкт — Конституція України. А тому процес тлумачення Конституції України Конституційним Судом України значно відрізняється від усіх інших видів процесуальної діяльності й регулюється окремими актами, зокрема Законом України "Про Конституційний Суд України" та Регламентом Конституційного Суду України.

Безумовно, право тлумачити Конституцію України і закони України залишається за судами загальної юрисдикції. Адже розглядаючи конкретну справу, судді з'ясовують для себе норми Конституції і поточного законодавства і на цій основі приймають рішення. При цьому знову зауважимо, що згідно з Постановою Пленуму Верховного Суду України "Про застосування Конституції України при здійсненні правосуддя" від 1 листопада 1996 р. у випадку невизначеності щодо питання, чи відповідає Конституції України закон, який застосовується чи який належить застосувати в конкретній справі, суд на прохання учасників процесу чи з власної ініціативи призупиняє розгляд справи і звертається з мотивованою постановою до Верховного Суду України. Таке рішення може прийняти суд першої, касаційної чи наглядової інстанції на будь-якій стадії розгляду справи. Верховний Суд України, у свою чергу, як суб'єкт права на конституційне подання з питань офіційного тлумачення Конституції України та законів України, може звернутися до Конституційного Суду України за висновком щодо відповідності Конституції законів чи інших нормативно-правових актів. Мало того, відповідно до статті 83 Закону України "Про Конституційний Суд України" у разі виникнення у процесі загального судочинства спору щодо конституційності норми закону, яка застосовується судом, провадження у справі призупиняється. За таких умов відкривається конституційне провадження у справі, і справа розглядається Конституційним Судом України невідкладно.

Зважаючи на функціонування судів загальної юрисдикції в аспекті тлумачення конституційних норм, доходимо такого висновку:

- тлумачення ними Конституції України у процесі судової діяльності є необхідним елементом їх роботи із забезпечення прав і свобод особи, стабільності конституційного ладу України, законності;
- Верховний Суд України узагальнює практику застосування Конституції України і законів України при здійсненні правосуддя місцевими, апеляційними та прирівняними до них судами і є їх представником у Конституційному Суді України;
- тлумачення Конституції України і законів України судами загальної юрисдикції не виходить за межі казуального тлумачення, тобто стосується тільки конкретних норм відповідної справи. Таке тлумачення має обов'язковий характер щодо конкретної справи і не має сили прецеденту. Крім того, суди загальної юрисдикції не уповноважені тлумачити правові норми за межами застосування в конкретних справах.

Тлумачення Конституції України і законів України може здійснюватися також науковими і навчальними юридичними установами, організаціями, окремими вченими, спеціалістами,

засобами масової інформації. Але воно не має загальнообов'язкового характеру. Загальнообов'язковий характер має лише офіційне тлумачення (і казуальне, і нормативне) Конституційного Суду України. Проте сам акт тлумачення Конституційним Судом України не може бути вищим від норми, яка тлумачиться, і не може змінювати її. Конституційний Суд України може тільки роз'яснювати відповідну норму з позицій правильності її розуміння.

Офіційне тлумачення, яке здійснює Конституційний Суд України, має особливе значення і відіграє важливу роль в інтерпретаційній діяльності, оскільки:

- воно є офіційним, тобто таким, що його здійснює орган, наділений правом здійснювати саме таке тлумачення;
- воно має вищу юридичну силу порівняно з тлумаченням, здійснюваним іншими органами, установами і організаціями;
- його результати обов'язкові для всіх органів, установ і організацій, у тому числі для Конституційного Суду України;
- це тлумачення має особливу значущість для вирішення колізій і конфліктів, які виникають у конституційно-правовому полі України;
- воно має велике значення для правильного розуміння і застосування конституційних норм з урахуванням реалій, що розвиваються;
- воно відіграє особливу роль для розвитку конституційного права.

Офіційне тлумачення Конституції України і законів України Конституційним Судом України, як і будь-яка правова діяльність, здійснюється як цілісний, взаємопов'язаний процес, який передбачає певні стадії, етапи.

Стадія офіційного тлумачення Конституції України і законів України — це здійснювані Конституційним Судом України на основі законодавчих норм певні комплекси заходів встановлення і роз'яснення волі законодавця в межах відповідних процедур.

У літературі з конституційного права, конституційного правосуддя наводиться різна кількість стадій конституційного судочинства. Найчастіше виокремлюють такі стадії:

- звернення до Конституційного Суду суб'єкта права на конституційне звернення про необхідність офіційного тлумачення окремих положень Конституції України чи законів України;
- підготовка суддею Конституційного Суду України матеріалів до розгляду відповідною колегією суддів;
- розгляд колегією суддів матеріалів про необхідність офіційного тлумачення положень Конституції України чи законів України і прийняття відповідної ухвали про відкриття чи відмову у відкритті конституційного провадження;
- підготовка матеріалів і їх розгляд на засіданні чи на пленарному засіданні Конституційного Суду України;
- офіційне оприлюднення рішень і висновків Конституційного Суду України.

Назви зазначених стадій подаються в різних редакціях, але їх суть не змінюється.

У самостійну стадію офіційного тлумачення Конституції України і законів України необхідно виокремити стадію попереднього вивчення конституційних подань та конституційних звернень і їх розподілу між колегіями суддів. Ця стадія в зазначеному щойно переліку має бути другою. Саме на цій стадії відбувається попередня перевірка на відповідність чи не відповідність конституційних звернень встановленим Законом України "Про Конституційний Суд України" вимогам і саме на цій стадії найчастіше керівником Секретаріату Конституційного Суду України приймається рішення про

невідповідність конституційного подання, конституційного звернення вимогам, передбаченим статтями 39 і 42 зазначеного Закону.

На сучасному етапі державної розбудови, створення правової держави, забезпечення конституційної законності роль офіційного тлумачення Конституції України і законів України посилюється.

Питання для самоконтролю

1. Поняття реалізації конституційних норм.
2. Суб'єкти реалізації конституційних норм.
3. Поняття тлумачення Конституції України та законів України.
4. Суб'єкти тлумачення Конституції України та законів України.
5. Стадії офіційного тлумачення Конституції України та законів України.